

LexicoNordica

Forfatter:	Hans Lundqvist	
Anmeldt værk:	Heikki E.S. Mattila, Anne Jussila og Outi Kaltio. 2004. <i>Oikeuselämän lyhennesanakirja – Juridisk förkortningsordbok.</i> Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus Talentum	
Kilde:	LexicoNordica 11, 2004, s. 261-269	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Hans Landqvist

Mattila, Heikki E.S., Anne Jussila & Outi Kaltio: *Oikeuselämän lyhennesanakirja – Juridisk förkortningsordbok*. Helsinki – Helsingfors: Lakimiesliiton Kustannus Talentum 2004. 336 s. ISBN 952-14-0805-7. 79 euro.

1. Bakgrund

Förkortningar av olika slag får sägas vara en viktig del av dagens språkbruk. Detta visar sig bland annat genom att den andra upplagan av *Norstedts förkortningsordbok* utkom hösten 2003. Denna upptar både allmänspråkliga förkortningar och förkortningar som hör hemma inom olika fackområden, bland annat juridiska förkortningar. Vissa förkortningar får enbart fackområdesbeteckningen *jur.*, medan andra kan höra hemma inom flera områden (jfr Svenblad 2003:VIIf., X). Exempel är *MBL* (medbestämmandelagen) med beteckningen *jur.* respektive *JK* (jaktklubb; Justitiekanslern; Jernkontoret), där *Justitiekanslern* dock har fackområdesbeteckningen *statl.* (statlig myndighet eller kommitté), inte *jur.* (juridik).

Juridiska fackordböcker innehåller ofta ett antal förkortningar med mer eller mindre exklusiv hemorts rätt på juridikens område. Några nyare enspråkiga svenska juridiska ordböcker är *Juridikens begrepp* (2002), *Juridikens termer* (2002) och *Norstedts Juridiska Ordbok. Juridik från A till Ö* (2003). Tre exempel på förkortningar som återfinns i alla tre ordböckerna är *JO* (Justitieombudsmannen), *m.h.p.p.* (med handen på pennan) och *RÅ* (Regeringsrättens årsbok; Riksåklagaren).

För bland annat engelska och tyska finns det särskilda förkortningsordböcker för det juridiska området, t.ex. *Bieber's dictionary of legal abbreviations: a reference guide for attorneys, legal secretaries, paralegals, and law students* (2001) respektive *Abkürzungsverzeichnis der Rechtssprache* (2003). I sammanhanget kan också nämnas *World dictionary of legal abbreviations* (1991–). Däremot finns det mig veterligen inte någon direkt motsvarighet för svenska juridiska förkortningar. Men nyligen har en omfattande ordbok med främst finska och svenska juridiska förkortningar utkommit i Finland: *Oikeuselämän lyhennesanakirja – Juridisk förkortningsordbok*. I fortsättningen används förkortningen *OL – JF* och sidhänvisningar utan författarnamn avser denna ordbok.

Författare till ordboken är Heikki E.S. Mattila, Anne Jussila och Outi Kaltio. Huvudansvaret har Heikki E.S. Mattila haft. Denne är professor i rättslingvistik vid Lapplands universitet i Rovaniemi och besitter djupa och omfattande kunskaper både inom rättsvetenskapens och språkvetenskapens områden, demonstrerade bland annat genom den omfattande monografien *Vertaileva oikeuslingvistiikka* ('Jämförande rättslingvistik'; Mattila 2002b). Heikki E.S. Mattila är även bekant för LexicoNordicas läsare genom sina recensioner av ordböcker, t.ex. Mattila (2002a).

Ordboken *Oikeuselämän lyhennesanakirja – Juridisk förkortningsordbok* beskrivs som den praktiska tillämpningen av arbetet inom ett forskningsprojekt om de juridiska förkortningar som har använts i Finland alltifrån den andra halvan av artonhundratalet till det tidiga tjugohundratalet. Projektet har finansierats av Finlands Akademi, och resultaten kommer att publiceras i form av vetenskapliga artiklar (s. 10f.).

I det följande ger jag först en kortfattad beskrivning av *Oikeuselämän lyhennesanakirja – Juridisk förkortningsordbok* för att därefter presentera några synpunkter på ordboken. Sist gör jag ett försök till värdering.

2. Kort beskrivning

Oikeuselämän lyhennesanakirja – Juridisk förkortningsordbok omfattar 336 sidor. OL – JF inleds med ett förord och en inledning, avfattade på finska och svenska. Den egentliga ordboken innehåller tre stora avdelningar: *Lyhennehakemisto – Förkortningsregister*, *Asiahakemisto – Sakregister* och *Ajanluvunmukainen säädöshakemisto – Kronologiskt författningsregister*. Var och en av de tre avdelningarna inleds med ett kort avsnitt med rubriken *Tärkeätä tietää – Viktigt att veta*.

I den svenskspråkiga inledningen (s. 17–20) meddelas att OL – JF är en deskriptiv ordbok utan några normativa ambitioner. Ordboken bygger på förkortningslistor i finsk- och svenskspråkiga juridiska verk publicerade i Finland från senare delen av 1800-talet till slutet av år 2002. Antalet utnyttjade verk är totalt 1505. I de fall där flera upplagor av samma verk föreligger har den sista beaktats.

OL – JF innehåller förkortningar för författningar och rättsinstitut från Finland och ett antal andra länder, förkortningar för internationella konventioner och organisationer, förkortningar från andra fackområden

samt allmänspråkliga förkortningar.¹ Exempel på de olika kategorierna återfinns i uppställningen nedan.

Kategori	Förkortning	Förklaring
Finländska författningar och rättsinstitut	<i>BeskL</i>	Beskattningslag (Finland: 1958/482)
	<i>SkatteSt</i>	Skattestyrelsen
Utländska författningar och rättsinstitut	<i>UmwG</i>	Umwandlungsgesetz (Saksa/Tyskland)
	<i>C.A.</i>	Court of Appeal
Internationella konventioner och organisationer	<i>CC, Cc, C. C., C. c. samt C. civ.</i>	Code Civil (Ranska/Frankrike: 1804)
	<i>CAP</i>	Common Agricultural Policy (Europas yhteisön yhteinen aluepolitiikka/EG:s gemensamma jordbrukspolitik)
	<i>UNITAR</i>	United Nations Institute for training and Research (YK:n koulutus- ja tutkimuslaitos/FN:s utbildnings- och forskningsinstitut)
Förkortningar från andra fackområden	<i>RegProp</i>	Regeringens proposition
	<i>Tkli, tkli</i>	Tuomiokapituli [domkapitel]
Allmänspråkliga förkortningar	<i>Bd.</i>	Band
	<i>S.d.</i>	Samma dag

Det totala antalet förkortningar i den finländska juridiska litteraturen under de senaste två århundradena uppgår till cirka 12.000, medan antalet förkortningar (på finska, svenska och andra språk) som upptas i OL – JF är 2897.

I ordboken ges uppgifter om antalet förekomster av varje förkortning, inklusive antalet förekomster för olika betydelser hos en och samma förkortning. Varje förkortning i OL – JF ”förekommer i minst tre finländska juridiska verk i åtminstone en gemensam betydelse” (s. 19). Motiveringen är att sådana förkortningar bör vara etablerade och

¹ Min tolkning av begreppet ’rättsinstitut’ är att det är fråga om begrepp som inbegriper en viss situation som är rättsligt reglerad och dessutom har en viss status som självständigt begrepp. Exempel är *arv* och *preskription*. I OL – JF kommer begreppet ’rättsinstitut’ närmast till uttryck i form av förkortningar för olika författningar som reglerar sådana institut.

därmed återkomma också i andra juridiska och administrativa sammanhang. Tack vare uppgifterna om frekvens kan läsaren få en uppfattning om hur etablerade olika förkortningar är i den finländska juridiska litteraturen.

Kravet på tre förekomster leder till att förkortningar som nyligen börjat användas inte återfinns i OL – JF. Däremot upptar ordboken ett stort antal förkortningar som förekommer i äldre juridiska arbeten och som grundar sig på nu upphävda författningar eller rättsinstitut som inte längre tillämpas.

Av utrymmesskäl har det inte varit möjligt att datera förekomsterna för att ge läsaren en uppfattning om vilken av två eller flera alternativa förkortningar som är vanligast i den nyare rättsvetenskapliga litteraturen. Det har inte heller varit möjligt att vikta olika verk vid frekvensundersökningen utan ”de förkortningar som en ledande auktoritet inom ett rättsområde har använt och de förkortningar som en nybörjare i rättsvetenskap använt har behandlas som likvärdiga förekomster” (s. 20).

Förkortningarna i OL – JF återges helt i enlighet med den form som de har i källmaterialet, medan förklaringarna till förkortningarna har fått en enhetlig form, bland annat genom en moderniserad ortografi. Innehållet i förklaringarna har däremot redigerats försiktigt och ”de innehållsmässigt varierande tilläggsuppgifterna i det ursprungliga materialet har lämnats kvar” (s. 19).

Vissa av de 2897 förkortningarna i *Lyhennehakemisto – Förkortningsregister* (s. 21–180) har en enda förklaring, medan andra har flera. Exempel är *KrLL – Konung Kristoffers allmänna landslag* respektive *UN – United Nations (Yhdistyneet kansakunnat/Förenta nationerna)* och *Utrikesnämnd*. Förkortningen *KL* har rekordet med 23 olika förklaringar (se Mattila 2004:18). Bland förklaringarna till *KL* finns bland annat följande svenska lagar: kommunalskattelagen (1928), konkurslagen (1921 resp. 1987), konkurrenslagen (1982 resp. 1993), kommunallagen (1977), kupongskattelagen (1970) samt 1686 års kyrkolag.

I *Asiahakemisto – Sakregister* (s. 181–304) ingår 1832 uppslagsord. Exempelvis finner läsaren tre förklaringar med tillhörande förkortningar vid uppslagsordet/rättsinstitutet *konsument*. Det är fråga om den svenska konsumentköplagen från 1973 resp. 1990 – *KKL*, den finländske och den svenske konsumentombudsmannen – *KO* samt den finländska konsumentskyddslagen från 1978 – *KSL*.

I *Ajanluvunmukainen säädöshakemisto – Kronologiskt författningsregister* (s. 305–336) får läsaren uppgifter om förkortningar för finländska och svenska författningstexter. Antalet författningar uppgår till 958, och de är daterade mellan år 1347 och 2002. Äldst är Konung

Magnus Erikssons allmänna landslag – *MELL* och yngst de båda finländska lagarna Työturvallisuuslaki – *TturvL* och Työtty-myysturvalaki – *TTL* [’Arbetarskyddslag’ resp. ’Lag om utkomstskydd för arbetslösa’].

3. Några synpunkter

Jag är definitivt inte kompetent att ge några synpunkter på OL – JF ur ett juridiskt perspektiv utan väljer att lägga fokus på två andra områden. Det första gäller ordboken som produkt, och då ur ett deskriptivt och normativt perspektiv. Det andra gäller metoden som har använts vid produktionen av ordboken.

I den svenskspråkiga inledningen (s. 17) sägs det att utgångspunkten för OL – JF är att ordboken är deskriptiv, inte normativ (jfr Bergenholtz & Bøgelund 2002 om *deskriptiva, normativa/preskriptiva* och *proskriptiva* ordböcker). Motiveringen är att det inte finns någon styrning av språkbruket beträffande juridiska förkortningar i Finland och att sådana förkortningar därför inte är officiella (s. 17).

OL – JF ger mycket riktigt inte några direkta rekommendationer vid alternativa förkortningar för samma företeelse. Möjligen kan frekvensuppgifterna delvis fungera som indirekta rekommendationer. I inledningen sägs det också att ”läsaren med en gång [ser] hur etablerade olika alternativ är. Det är i regel säkrare att använda en förkortning som förekommer tiotals eller t.o.m. hundratals gånger i den finländska juridiska litteraturen än sådana som återfinns bara tre eller fyra gånger” (s. 19f.).

Även i avsnittet *Tärkeätä tietää – Viktigt att veta*, som inleder sakregistret, framförs vissa mer normativa synpunkter. Bland annat sägs det att en ”[o]genomtänkt användning av förkortningar skapar allvarliga problem. En förkortning som en textförfattare anser vara självklar är inte alltid bekant för läsaren, och en text med många förkortningar blir svår-förståelig. Därför bör den som skriver alltid noggrant överväga om det verkligen finns skäl att använda förkortningar” (s. 183f.). När det gäller utformningen av nya förkortningar, får läsaren även hänvisningar till finska och svenska anvisningar för skribenter, t.ex. Svenska språknämndens skrivregler (2000) och TNC:s skrivregler för svenska och engelska (2001:185).

Enligt min mening är OL – JF främst en deskriptiv ordbok, men den kan också i någon mån sägas vara proskriptiv utifrån den beskrivning som Bergenholtz och Bøgelund (2002:103) ger. Utmärkande för en pro-

skriptiv ordbok är att den ”intenderer at påvirke sprogbrugen, dog sådan, at ordbogens anbefalinger svarer til sprogbrugens tendenser”.

Metoden bakom OL – JF är mycket intressant ur ett lexikologiskt-lexikografiskt perspektiv. Det är i princip fråga om en totalinventering av finländska fackmäns språkbruk inom det juridiska området beträffande just förkortningar under de senaste två århundradena (s. 18).

Metoden borde gå att överväga för konventionella lexikala undersökningar av juridik och andra fackområden, även om det finns två reservationer. För det första skiljer sig juridik på en viktig punkt från andra fackområden och för det andra bör metoden vara mycket arbetskrävande (s. 11, 18f.).

Speciellt för juridikens område är att förkortningar – och andra lexikala enheter – i så hög grad utgår från författningar och andra rättsinstitut. Nya lexikala enheter eller nya betydelser hos lexikala enheter kan introduceras i ett juridiskt fackordförråd genom författningstexter eller andra texter i tal och skrift med rättslig verkan. Existerande lexikala enheter eller betydelser hos sådana kan mönstras ut genom sådana texter (jfr Landqvist 2003:17f.). En direkt motsvarighet till en sådan utomspråklig inverkan på språkbruket finns knappast inom andra fackområden och inte heller inom allmänspråket. Men ett aktivt språkvårdsarbete bedrivs ju beträffande bland annat tekniskt och medicinskt fackspråk genom t.ex. Terminologicentrum TNC respektive Svenska Läkaresällskapets kommitté för medicinsk språkvård.

Materialet till OL – JF har alltså samlats in genom inskanning av förkortningslistor i juridiska arbeten, varigenom en mycket stor databas har byggts upp. Därefter har ett omfattande kontrollarbete ägt rum (s. 11, 18). En liknande insamling av ett material med t.ex. medicinsk facklitteratur, där arbetena är försedda med sakregister, borde kunna ge underlag för intressanta studier av faktiskt språkbruk inom ett fackområde. (Givetvis skulle det även vara intressant med jämförande studier av olika fackområden.) En möjlighet är att studera den lexikala utvecklingen inom ett eller flera område(n) över tid, t.ex. med lånord kontra (huvudsakligen) inhemsk ordbildning. En annan möjlighet är att jämföra fackmännens språkbruk med de rekommendationer som aktuella språkvårdande organ utfärdar.

4. Försök till värdering

Enligt min uppfattning kan denna ordbok, tack vare sina olika register, fungera både som produktions- och receptionsordbok. Frågan är vilken nytta som jurister och icke-jurister, finländska och svenska, kan tänkas ha av *Oikeuselämän lyhennesanakirja – Juridisk förkortningsordbok*.

Det är uppenbart att finländska jurister kan ha stor nytta av ordboken. Här finner de en i princip fullständig förteckning över nu använda och äldre juridiska förkortningar på finska och svenska. Om de tvekar om vilken betydelse t.ex. den tidigare nämnda förkortningen *KL* kan ha, erbjuder ordboken god ledning.

Ordboken kan också utnyttjas vid produktion av juridiska ordlistor av mindre omfång, avsedda för blivande och yrkesverksamma fackmän. Exempelvis upptar *Suomalais-ruotsalainen ja ruotsalais-suomalainen lakikielen sanasto – Finsk-svensk och svensk-finsk juridisk ordlista* (Grönholm 2000) förkortningsparet *KHO – HFD*. Förkortningsregistret i *OL – JF* visar att den finskspråkiga förkortningen *KHO* i betydelsen 'Korkein hallinto-oikeus' har 452 belägg, medan alternativformen *Kho* blott har fem. På liknande sätt har den svenskspråkiga förkortningen *HFD*, 'Högsta förvaltningsdomstolen', 50 belägg, medan antalet för alternativformen *H.F.D.* endast är tre. Med hjälp av *OL – JF* kan urvalet av förkortningar och alternativformer för framtida mindre juridiska ordlistor alltså bygga på ett bättre empiriskt underlag än tidigare (jfr Bergenholtz & Bøgelund 2002:83–88 om underlag för deskriptiva ordböcker).

Som även sägs i ordbokens inledning bör de förkortningar som avser författningar eller rättsinstitut som inte längre används vara särskilt värdefulla, eftersom "det är speciellt i äldre texter som nutida läsare stöter på förkortningar som han eller hon inte känner till" (s. 20). Men liksom i andra tryckta ordböcker finns det en "eftersläpning" i förhållande till det faktiska språkbruket (jfr Landqvist 2003:15f.). I det här fallet innebär det att de förkortningar som inte har hunnit få tre förekomster i materialet inte ingår i ordboken (s. 20). Men denna eftersläpning är omöjlig att undvika beträffande ordböcker som publiceras i tryckt form.

Också svenska jurister bör kunna ha nytta av *OL – JF*. Ordboken innehåller juridiska förkortningar som avser finländska förhållanden, och den bör därmed vara värdefull för att förstå svenskspråkig (och finskspråkig) finländsk juridisk litteratur. Användbarheten ökar genom att *OL – JF* även innehåller förkortningar som gäller de övriga nordiska

länderna, förkortningar på engelska, franska och tyska samt förkortningar för internationella konventioner och organisationer (s. 20).

Personer som saknar juridisk skolning kan ha nytta av OL – JF för att uttyda förkortningar som förekommer i juridiska och administrativa sammanhang. Däremot är det tveksamt om förklaringen av en viss förkortning alltid ger tillräcklig information om det aktuella sakförhållandet för den som saknar mer ingående kunskaper på juridikens område. För språkvetare kan *Oikeuselämän lyhennesanakirja – Juridisk förkortningsordbok* dessutom ge metodisk inspiration för undersökningar av lexikala förhållanden inom olika fackområden.

Litteratur

- Andersson, Torbjörn, Sture Bergström, Torgny Håstad & Per Henrik Lindblom 2002: *Juridikens termer*. 9 uppl. Stockholm: Liber.
- Bergenholtz, Henning & Christina Bøgelund 2002: Hvor præskriptiv er en deskriptiv ordbog? Hvor deskriptiv er en præskriptiv ordbog? I: *LexicoNordica* 9, 79–105.
- Grönholm, Bo 2000: *Suomalais-ruotsalainen ja ruotsalais-suomalainen lakikielen sanasto – Finsk-svensk och svensk-finsk juridisk ordlista*. Turku – Åbo: Painatalo Gillot Oy.
- Kavass, Igor I. & Mary Miles Prince (general editors), 1991–: *World dictionary of legal abbreviations* [lösbladssystem]. Buffalo, N.Y.: Hein.
- Kirchner, Hildebert 2003: *Abkürzungsverzeichnis der Rechtssprache*. 5. völlig neu bearbeitete und erw. Aufl./bearb. von Cornelia Butz. Berlin: De Gruyter.
- Landqvist, Hans 2003: Abolition, militärmål, rusdryck och kåkfarare. (Rapporter från ORDAT 20.) Göteborg: Göteborgs universitet.
- Martinger, Sven 2003: *Norstedts Juridiska Ordbok. Juridik från A till Ö*. 5 rev. uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Mattila, Heikki E.S. 2002a: [Recension av] Reijo Pitkäranta, *Suomi-latina-suomi-sanakirja* ('Finsk-latinsk-finsk ordbok'). I: *LexicoNordica* 9, 271–283.
- Mattila, Heikki E.S. 2002b: *Vertaileva oikeuslingvistiikka* ('Jämförande rättslingvistik'). Helsinki: Kauppakaari. Lakimiesliiton Kustannus.
- Mattila, Heikki E.S. 2004: Oikeuselämä ja lyhenteet ('Juridiken och förkortningarna'). I: *Kide. Lapin yliopiston yhteisölehti* 2004:2, 18–19.
- Melin, Stefan 2002: *Juridikens begrepp*. 2 rev. uppl. Uppsala: Iustus Förlag AB.

- Prince, Mary Miles 2001: *Bieber's dictionary of legal abbreviations: a reference guide for attorneys, legal secretaries, paralegals, and law students*. 5th ed. Buffalo, N.Y.: W.S. Hein.
- Svenblad, Rolf 2003: *Norstedts förkortningsordbok*. 2 uppl. Stockholm: Norstedts Ordbok.